

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **Cursus studiorum monasticorum, sive series sublimium disciplinarium - Cod. Ettenheim-Münster 99-110**

Exertationes philosophicae, ad varia phil. partium capita accomodatae -  
Ettenheim-Münste 105

**Cartier, Gallus**

**[S.l.], [18. Jahrh.]**

Exercitatio III.

[urn:nbn:de:bsz:31-110983](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-110983)

pateticorum omni formâ destitui, nec corpus esse, proinde omni extensionis expertis supponitur, et tamen est primum et insensibile corporis naturalis principium. Ergo non repugnat statueri ens aliquod simplex omni extensionis expertis velut primum et insensibile corporis naturalis principium in quod ipsum ultimatò desinat et in quod resolvatur, quemadmodum in materiam primam Peripateticorum ultimatò resolvitur.

139. *Reps.* In hoc argumentò sequitur, Ens illud simplex Neotericorum horum Philosophorum aliud re ipsâ non esse nisi ipsam materiam primam Peripateticorum, nec ab illa nisi nominetenus differre; quoniam verò eam mere fictitiam et chymicam esse. Demonstravimus cit. c. 2. n. 15. et seq. sequitur aperte et hoc istud simplex fictitium omnino esse, p.

Expositio tertia.

An dentur atomi seu corpuscula indivisibilia, ex quibus corpus naturale constituitur. ad cap. 2. Physica universalis n. 44. et seq.

Cum questio instituitur an dentur atomi, idem est ac quaerere, an materia seu corpuscula illa, quibus quodlibet corpus naturale constituitur, sint indivisibilia? Id acriter negant Peripatetici, quibus se jungunt Cartesiani, voluntque materiam seu corpuscula illa quibus corpus naturale constituitur esse in infinitum, aut saltem, ut Cartesiani ajunt, in indefinitum divisibilia. Affirmant verò Gassendista, idque, nostro equidem judicio, probabilius. utriusque partis argumenta et ad ea responsiones huc attexere placeat, librum cuique relinquentes quamquam amplecti mauerit.

140.

Argumenta Gassendistarum adversus materia seu corpusculorum in infinitum seu indefinitum divisibilitatem, una cum Peripateticorum responsis, et Gassendistarum responsionibus.

\* Inane vocabulum est istud à Cartesio confictum, quo, velut subterfugio, diffinitati, cui opinionem hanc de re suam obnoxiam sensit, quodammodo se subducere conatus est. vid. cit. c. 2. n. 47.

*perum* Si materia seu corpuscula et particula, quibus corpus naturale componitur essent in infinitum, seu, quod idem est, in indefinitum divisibiles, corpus exiguum, v. g. granum tritici, vel arena maris infinitas actu partes in se contineret. Atqui nullum corpus infinitas actu partes in se continet. Ergo p. *Major* patet; corpus enim in ea omnino divisibile concipitur et est, quae continet. Ergo si in infinitum hujusmodi particula, quibus componitur, v. g. granum tritici, quas proinde continet, sunt divisibiles; tunc utriusque ipsum infinitis constabit partibus. *Minor* etiam vel ex eo aperta est, quod ultro perspectum habeamus, quodlibet corpus suis limitibus circumscriptum esse, proinde partibus finitis, et quarum una tantum sit ultima, constare.

Respondent adversarii i.º particulas illas corporis aliusque esse quidem infinitas sed potentia dumtaxat, non verò actu. Sed contra est, inquit Gassendista, quod partes omnes in toto.

6  
474

Seu corpore aliquo actu existant, atque etiam inter se sint distincta, totumque seu corpus illud actu divisibile sit in partes, quibus constat; si ergo foret divisibile in infinitum, tunc utique actu, non potentia, esset in infinitum divisibile, et ex acta infinitis partibus constaret. Sunt enim in corpore partes non potentia tantum sed actu; nam existunt realiter, adeoque actu non potentia; igitur si essent infinita tunc actu essent infinita: infinitum autem in rebus creatis nec esse nec concipi potest.

Resp. 2<sup>o</sup>. Corpus esse quidem in infinitum divisibile, sed secundum partes proportionales et communicantes dumtaxat, non vero secundum partes aliquotas. Partes autem aliquotae ab ipsis esse dicuntur, quae alia extra alias posita aliquoties repetita totum ipsum, in quo sunt partes, aequant et reddere possunt; aequae determinatam habent quantitatem, seu, ut vulgo loquuntur, aequales sunt uni certae ac determinatae parti, puta digito, p. Has partes in corpore infinitas non esse ultra fatentur; tum quia, quantumcumque forent, cum sint omnes alia extra alias posita, rem infinite extensam efficerent; tum etiam, quia illarum numerus foret infinitus, quod utrumque absurdum existimant. Proportionales autem partes vocant eas, quae certa proportione decrescunt; suntque, ut ajunt, communicantes, sive inter se mutuo communicant, hoc est, earum qualibet innumeras alias in se continet: v.g. pes quilibet duos continet semipedes, quorum uterque in bira media, et horum rursus quodlibet in duas adhuc medietates dividi potest, sicque in infinitum, adeo ut nunquam exhaustatur divisio. In his autem partibus nec extensionem infinitam, nec numerum actu infinitum fieri putant.

Sed contra hanc solutionem instant Gassendista. Tot sunt actu partes in corpore, quot sunt inter se se vera distincta, et alia extra alias posita. Atqui si corpus in infinitum sit divisibile etiam secundum partes proportionales, in eo erunt infinitae partes actu, et alia extra alias posita, nempe infinitae medietates semper decrescentes: nam a longitudine v.g. pedali auferri poterit media pars, et ab ista medietate adhuc media pars, sicque in infinitum; nec unquam tamen continua illa medietatum, quarum alia extra alias posita sunt, detractione divisibilitas materiae perit exhaustatur. Ergo si corpus in infinitum etiam secundum partes ipsius proportionales divisibile seu sectile sit, erunt in ipso infinitae partes actu distincta, et alia extra alias posita. quod tamen omnino esse non potest nec concipi.

Resp. 3<sup>o</sup>. nonnulli Cartesiani. Materiam quidem in infinitum non esse divisibilem, bene autem in indefinitum. Illud enim, inquit, in indefinitum divisibile dicendum est, cuius divisibilitati fines praescribere humana ratio non valet. Atqui materiae divisibilitati fines praescribere non valet humana ratio: cum nulla pars materiae adeo tenuis concipiatur,

7  
4 15

quoniam ipsa adhuc in alias divisibilis intelligatur; sive ea ipsa in infinitum produci possit Divisio, sive aliquos habeat fines, quod Definire non possumus. Ergo, p.

¶ Sed reyerunt Gassendistae gratis à Cartesio et ejus sequacibus con-  
fingi vocabulum istud indefinitum, ut hoc inani subterfugio gravem,  
quae hinc premi se sentiunt, Difficultatem quodammodo elutari videan-  
tur: enimvero communis hominum sensu illud indefinitum dicitur, quod  
nullatenus defini potest, seu cui nulli fines praescribi possunt; idan-  
tem, cui nulli fines praescribi possunt, infinitum esse ab omnibus in-  
telligitur, proinde hinc potius videtur, quam serio loqui videntur Cartesi-  
ani. Deinde quod humana ratio corporis alicujus divisibilitati fi-  
nes praescribere valeat, minimè requiritur, ut ultimas et extremas  
Sensibus omnino imprevias illius particulas praescribere designare, et veluti  
digito demonstrare possit, sed satis est, si clarè intelligat corpus  
in tot penè innumeras minutissimas partes dividi posse, ita, ut ea  
inter se tandem ulterius dividi haud possint: id autem vel ex eo  
clarè intelligit, quod ulterius prospectum habeat in rebus creatis in-  
finitum necesse non conipi posse.

Respondent denique alii 4<sup>o</sup>. Materiam seu corpus extrinsecè qui-  
dem in infinitum divisibile non esse, bene autem intrinsecè: nam,  
inquiunt, nulla corpuscula cogitari possunt, quae intrinsecè ex-  
tensionem, suas partes, ac suam figuram non habeant, alioquin  
corpus ex iis coalescere non posset. Atqui omne extensum est divisi-  
bile. Ergo materia seu corpus intrinsecè semper est divisibile.

Verum horum vocabulorum extrinsecè et intrinsecè haec eandem  
rationem inveniunt Gassendistae ac istorum indefinitum et indefini-  
tum, quorum priori responsione facta est mentio, neque quid pro-  
priè eis significare velint adversarii hui, non satis capere se ulterius futu-  
tur, nisi quod materia seu corpus simul in infinitum divisibile et  
non divisibile secundum eandem ea ipsa rationem diversò sumta-  
rat nomine significatam; certum enim ipsis videtur corpus, quod  
extrinsecè divisibile est, etiam intrinsecè esse divisibile, et viceversa,  
è contra quod extrinsecè indivisibile est, etiam intrinsecè esse indivi-  
sibile, et viceversa. Ulterius conieciunt nulla corpora cogitari posse,  
quae sive extrinsecè sive intrinsecè extensionem, suas partes, ac su-  
am figuram non habeant; ac negant ea eo sequi illa in infinitas  
particulas esse divisibilia vel ex eo, quod infinitum aliquod in rebus  
creatis repugnet; igitur deveniendum tandem erit, inquiunt, ad  
minimas particulas, quae ob soliditatem et duritiem suam omnino sint  
inseparabiles nec ulterius divisibiles, p.

141. Secundum Gassendistarum argumentum. Deus potest omnes  
Materia seu corporis partes, quae sunt ab invicem distinctae, quaeque  
à se se mutuo non pendent, separare. Atqui tunc dabitur pars ali-  
qua ultima, et divisibilitas materia omnino exhaurietur. Ergo  
corpus seu materia non est ita in infinitum sectilis aut divisibilis,  
quoniam illius divisibilitas tandem exhauriri queat, nec non dari  
possint illius partes, quae sint ultima, non sicut ac in numeris de-  
venitur ad unitatem. maior prob. Partes corporis seu materia omnes

actu et extra se invicem posita sunt, nec se se mutuo penetrant; eas-  
que Deus distincte cognovit et conservat, nec una est alterius causa aut  
ab ea pendet. Ergo cum sint inter se distincta ac proinde separabilia,  
Deo ita volente separari poterunt.

Respondent adversarii, partem quamlibet materia seu corporis, Sepa-  
rari posse ab omni alia distributive, hoc est, ab illa vel illa parte, sed  
non ab omnibus collectivè sumtis, cum de essentia corporis seu materia  
sit, ut divisibilis concipiatur. Sic infiniti homines sunt possibili, nec  
tamen simul et collectivè esse possunt.

Sed contra instant Gassendista: à seum distributive ad collectivum  
est optima consequentia in eis, qua sunt actu et non potentia tantum; nam  
si una pars corporis seu materia potest esse sine omni alia distribu-  
tive sumta, rectè colligimus eam esse posse sine omnibus aliis eti-  
am collectivè sumtis: ut si quis dixerit, nihil mihi est neque auri,  
neque argenti, p. rectè colligimus eum hominem esse verum om-  
nium inopem. Deinde pars qualibet materia seu corporis reali-  
ter distinguitur ab omnibus aliis etiam collectivè sumtis; ergo  
ab eis separari potest, et sic dabitur pars ultima.

Regerunt adversarii, de ratione materia seu corporis quidem esse  
ut sit in partes divisible ita tamen, ut pars ultima dari non possit.

Respondent Gassendista, id petitionem principii omnino redole-  
re, *origo* pro responsione quod vel maxime est in questione;  
id enim hic duntaxat queritur, in quo scilicet posita sit ratio mate-  
ria seu corporis, an in eo, quod in infinitum sit divisible? ea vero  
est manifesta petitio principii id tanquam manifestum suppo-  
nere, de quo questio ipsa vertitur.

Tertium Gassendistarum Argumentum. Si corpus seu ma- 142.  
teria in infinitum divisibilis ponatur, hinc sequentur varia absur-  
da et omnem omnino humanae rationis captum excedentia et  
superantia: nempe, haec opinio evidenter contradictionem involvit,  
cum primas et ultimas corporis seu materia partes, quas negat, re  
ipsa adstruit, et quantitatem seu corpus ex indivisibilibus pun-  
ctis componit: nam partes infinita actu realiter condistincta sunt  
hujusmodi, scilicet indivisibiles. Mirum etiam uno abundantum  
omnino videtur infinitas partes actu in corpore seu materia exis-  
tere, quarum singulae suas habent dimensiones: nec enim se in-  
vicem penetrant: et tamen rem infinite extensam non effice-  
re. Quis praterca credat pedem avari | Müllbr. | vel minutissimi  
mris arenulae granum sic per totam aeternitatem secari posse, ut  
partes illae nunquam exhauriantur, sed plures ex continua divisio-  
ne prodant, quam sint arenae grana in toto Oceano, imò plures, quam  
totum universum capere possit? Sic una ala musca, vel tessera,  
qua solent ludere, in tot foliola seu partes quadratas secari poterit,  
quod terrarum globo, imò coelo impuro tegendo sufficiant. p. p. Ergo.

Respondent adversarii: ea ut abunda haberi non oportere, quae  
imaginatio nostra consequi non potest: qua de re nulla afferunt  
exempla, ut auri, quod ita diduci potest, ut fidem penè

omnem superet. Sic unci auri in folia tenuissima et quadrata, plusquam ducenties mille ab artificibus contunditur. Id multo industrius est in contusa cum foliis auri massa argenti subacti in tenuissima fila ubique deaurata; adeo ut si rem ad calculum quis revocare velit, cubus auri quinque lineas altus in sexcenties mille et amplius partes aequales et sensibiles dividatur: quod cum homines, qui instrumenta adeo rudia adhibent, efficere possint, quis dubitet, quin naturae subtilitas ultra omnem imaginationis vim excurrat. Idque multo humilientius fiet, si naturae minutissima opera paulo acriori animo contemplerur. Nihil innumeris aliis conijciamus oculos in ea animalcula, qui microscopio in caseo deprehendimus; quam apte partes omnes habent conformatas; eorum juncturas et articulationes, imò et pilos persape intueri licet. Jam in iis quantula sunt partes, quae vitam et motum tribuunt; nam et humore, qui sanguini analogus est, et spiritu vitali perfunduntur; in eorum ovis, quae microscopio plerumque videntur, est illa uictricula, quae animaluli est primordium; quantula sit ea pars, quae in ovis galinaceis via sub oculos cadit, quis animo conipere possit? haec et alia innumera tot videntur esse argumenta, quibus materia seu corporis in infinitum divisibilitas demonstratur, adeo ut idius divisioni quis terminos frustra praescripserit, et perperam absurdum judicemus, quod vim nostri intellectus, nihil imaginationis, excedit.

Sed regeunt Gassendista se non ita sensibus indulgere, ut naturae subtilitati aut materiae divisioni terminos facile praescribant: verum negare se, eam infinitum quid moliri: non enim in ceteris naturae operibus progressus in infinitum usquam animadvertitur; nec venim verisimile est in sola materia divisione infinitum ab ipsa natura affectari, imò pertendunt vulgarem illam ab Aristotale inductam materiae in infinitum divisionem non aliunde ortam esse, quam ex falsis sensuum praesudicis; cum enim in materiae divisione sensus nusquam terminos inveniunt, facile sibi permiserunt Philosophi materiam in infinitum scari posse. Hinc error vires et pondus addiderunt Mathematici, qui quantitatem eo tantum considerant, ut illam dimetiantur, longitudinem et latitudinem sic examinant, quasi nulli materiae essent addita: imò longitudinem ipsam, quasi sola esset ultra ullam latitudinem, et utramque sine profunditate contemplatur; non quod putent id, quod longum est, latum non esse, sed solam longitudinem intueri volunt, quid in rerum natura sit, non admodum solliciti. Quare extensionem ipsam, non rem extensam, Geometra considerat, ut ab eo conijcitur, non ut est in rerum natura, eamque modo ut in infinitum scabilem, modo ut ex punctis conflata examinat: hinc lineam ut puncta

PG 222

477

fluxum seu vestigium, quod post se reliquit punctum; Super-  
ficiem quasi linea fluxum definit, punctumque esse non demons-  
trat, sed praesupponit, quod ea hypothese ad Demonstrationes suas  
indigeat. Simili ratione punctum in medio circuli coniicit,  
a quo linea recta ad omnia puncta circumferentiae ducuntur; neque  
illi cura est, an tot lineae in unum punctum confluere possint;  
nam lineas et puncta, ut sunt ab omni materia abstracta, con-  
templatur.

Unde pertendunt memorati Gassendista, Physicos non satis consul-  
to Demonstrationes mathematicas adhibere, quasi in rerum natu-  
ra aut linea essent, aut superficies, aut puncta, ut a Geometris sup-  
ponuntur: hoc enim, inquirunt, est proprie transire a genere in ge-  
nus, ab his, quae sunt tantum in ideis nostris, ad rerum naturam:  
atque ea ratione Demonstrationes geometricae, quas perperam  
adhibent Philosophi, ut materiam in infinitum scitilem de-  
monstrent, hoc vitio laborant, quod ex abstracta Demonstratio-  
num veritate physicam et veram punctorum vel linearum existen-  
tiam male colligant.

Argumenta Peripateticorum et Cartesiano-  
rum adversus Atomos, seu corpora insectilia  
cum Gassendistarum Solutionibus, et ad has priorum  
responsionibus.

143.

Primum Argumentum. Omne extensum est divisibile in par-  
tes etiam physicas. Atqui corpus quantumvis tenue, semper est  
extensum. Ergo et divisibile. Prob. maj. Omne extensum re  
ipsa habet partes physicas. Atqui quod habet partes re ipsa  
est in eas divisibile. Ergo p. Prob. min. Partes illae re ipsa  
sunt inter se distinctae. Atqui quod habet partes re ipsa inter  
se distinctas in eas utique divisibile est. Ergo p. Prob. min. Pars  
qua ab alia est distincta ab ea etiam est separabilis seu divisi-  
bilis. Ergo quod habet huiusmodi partes, etiam in eas erit divisi-  
bile. Prob. ant. Medium et extrema alicujus totius possunt  
a se invicem separari seu dividi. Atqui partes alicujus totius  
sunt medium et extrema alicujus totius. Ergo p. Prob. maj. Quae respondent  
diversis loci partibus, diversisque habere possunt angulos et diversas  
facies, illa a se invicem separari seu dividi possunt, imo actu  
sunt divisa. Atqui medium et extrema alicujus totius respon-  
dent diversis loci partibus, diversisque possunt habere angulos  
et diversas facies. Ergo p. Prob. maj. Quae possunt a diversis cor-  
poribus in distinctis suis locis tangi, illa ab invicem dividi possunt.  
Atqui partes seu medium et extrema alicujus totius etiam mi-  
nime putata atomi, possunt a diversis corporibus in distinctis suis  
locis tangi. Ergo p.

2  
478

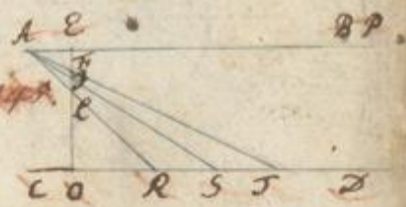
Resp. Gassendista licet partes seu medium et extrema atomi  
injudam re ipsa sint inter se distincta, nec minus sit aliud, neu-  
tquam tamen, nisi forte virtualiter et per mentem, velut sepa-  
rabilia seu divisibilia coniungi posse, nisi ipsa atomus provis des-



mensura communis utrique inveniri queat. Ergo materia seu corporis divisio non sistitur in atomis, sed in infinitum producitur. Prob. min. Ut due lineae sint sibi invicem incommensurabiles debent inter se esse ut numerus aliquis ad alterum numerum, adeo ut saltem unitatem pro mensura communi habeant, ex qua aliquoties repetita ipsarum proportio prodeat. Atqui linea Diagonalis et latus Quadrati non sunt nec possunt esse inter se ut numerus ad alterum numerum, nec unitatem aliquoties repetitam pro mensura communi habere; nam ut ut latus ad Diagonalem mensuretur, nunquam tamen ad eam mensuram deveniri poterit, quia illius ad Diagonalem proportio figi possit, sed semper et in infinitum remanebit aliquid stans, quominus inter ea proportio figi possit. Ergo p.

Resp. Gassendista neg. maj. Nam cum atomi sint inter se inaequales, et diversas habeant figuras, nihil obstat, quominus plures esse possint atomi in minore linea quam in maiore; nec quisquam certo affirmare potest ullam entare atomum, quae sit accurata duarum linearum mensura, sive qua aliquoties repetita lineas illas efficiat. Et Dist. min. Diagonalis Quadrati lateri est incommensurabilis in statu mathematico, conc. In statu physico, Subdist. ex hypothesi, quod materia sit divisibilis in infinitum, trans. absolute, ita ut ex eo materiae divisibilitas in infinitum necessario consequatur, neg. min. Similiter distinguunt min. Secundi argumenti. Haec quippe de lineis mathematicis sunt intelligenda, in quibus solius extensionis ratio habetur, quae extensio, cum sola spectatur etiam in atomis, semper divisibilis concipitur. Sed haec nullam habent vim, si a statu mathematico ad statum physicum transferantur; nam etiam si qualibet atomus inspecta sola extensione per mentem dividi possit a geometria, non tamen propter suam simplicitatem ac soliditatem et duritiam in ipsa et physice divisibilis est habenda.

Tertium Peripateticorum et Cartesianorum argumentum. Quantitas aliqua definita et certa, v.g. unius Digiti in infinitum minui potest, nec unquam penitus exhausti. Ergo in infinitum best divisibilis. Prob. ant. geometricae. Concipiantur in figura adjecta due lineae rectae et parallela seu aequaliter inter se distantes AB. et CD. quarum intervallum linea perpendicularis EO. exhibet. Possunt a puncto A, in lineam CD, infinitae lineae duci, et eae plures, quo linea CD, magis protrahetur; tres tantum AR, AS, AT, produimus, quae perpendiculararem EO, in punctis R, S, T, ita secant, ut quo longiores sunt, eo viciniores sint rectae AB. Atque infinite, ut diximus, produci possunt, quia linea CD, in infinitum potest protrahi; et quo plures rectae ducuntur



36999  
480



puncto  $A$ , eo propius accedent ad punctum  $E$ , et lineam  $CD$ : vi-  
des ergo spatium  $EF$ , licet valde angustum, posse tamen  
in infinitum minui, et si nunquam penitus exhauriatur.

Resp. Gassendista 1<sup>o</sup> Dist. ant. Recta linea ducta à  
puncto  $A$  in rectam  $CD$  indefinitè protractam dividunt li-  
neam  $EO$  perpendicularem in infinitum, mathematicè  
conu. physice neg. ant. Confundentur enim in perpendi-  
culari, saltem inadquatè, hoc est, alia ab aliis saltem  
aliqua parte operientur. Quare negant consequentiam.

Resp. 2<sup>o</sup> neg. hypothes. Nam linea  $CD$  in adata figura in  
infinitum produci nequit, nec infinita actu physice ac solida  
linea à puncto  $A$  produci possunt; non enim possunt ab eodem  
puncto duci lineæ infinite. Quare hæc demonstratio, et  
alia, quæ à Geometris offeruntur de lineis Asymptotis, sive  
de iis lineis, quæ, quamvis in infinitum protracta dicantur, et  
ad se mutuo semper accedant, nunquam tamen coniungunt, rec-  
tè admittuntur, prout eas proponunt Geometra, nimirum si  
extensio sola mathematicè spectetur, non res ipsa, quæ  
extensa est. Sed cum nihil tale existat verè, nisi in ideis  
nostris, suas sibi seruent Geometra demonstrationes, nec  
ad Physicam eas transferant, quæ non lucem, sed majores  
huius Disciplinæ offundunt tenebras. Non quòd demonstra-  
tiones Geometricæ non magno sint usui in rebus physicis:  
sed semper cavendum est, ne id, quòd mens sibi fingit, idque non  
sine ratione, hoc ipsum simili proxi- modo in rerum natura  
inane temerè iudicemus, p.

146. Quartum Peripateticorum seu Cartesianorum Argumentum.

Si corpus ex atomis constaret, tot forent puncta seu atomi  
in minore circulo, quot sunt in maiori. Nam si duo circuli  
ab eodem centro describantur, ut in adjecta figura  $AB$  et ab  
istò centro ducantur lineæ ad singula puncta maioris circu-  
li; hæ lineæ per minorem circulum sic transibunt, ut sin-  
gula in uno pariter et singulari puncto ipsum sint lectura.  
Ergo totidem erunt atomi seu puncta in minore circulo,  
quot sunt in maiore; quòd omnino absurdum est.

Resp. Gassendista iterum neg. hypothes. Non enim pos-  
sunt infinita lineæ physice ab eodem puncto seu circulorum  
centro duci. Vel etiam Dist. sequel. propositionis. Et lineæ  
secabunt minorem circulum in totidem punctis mathema-  
ticè, quot sunt ea, in quibus secant maiorem, esto: phy-  
sicè negatur. Confundentur enim lineæ in minori circulo,  
sive alia alias, saltem secundum aliquam partem, obducent.

147. Eò quoque pertinet demonstratio illa, qua probare con-  
tendunt Peripatetici p. Diagonalem  $DB$ , Quadrati  $ABCD$ .  
figura Argumento secundo adjecta, non maiorem fore uno



AB.

ex lateribus AB, DC, si corpus seu materia ex atomis esset composita. Nam si à singulis punctis lateris AB duantur linese ad singula puncta lateris DC, hæc quidem linese totam aream quadrati implebunt, adeò, ut nihil vacui remaneat, et singula Diagonalem DB in uno dumtaxat puncto secabunt; proinde non plura futura sunt puncta in Diagonali DB, quam in latere AB, vel DC, quod absurdum est; cum Diagonalis quadrati, vel ipso aspectu, major latere appareat.

Resp. Gassendista, illas linese physice sumtas latitudinem quandam habere, et ab eis proinde Diagonalem non recta sed obliquè secari: unde fit, ut singula majus spatium in Diagonali tegant, quam in alterutro latere, quod recta et ad perpendicularum secant.

Quintum Beripateticorum seu Cartesianorum Argumentum. 148.  
Si corpus sensibile ex atomis seu corpusculis insensibilibus et indivisibilibus constaret, tunc mobile tardissimum, ut testudo eodem tempore tantum percurreret spatium, quantum mobile velocissimum, puta levis: etenim mobile, et si tardissimum, uno temporis puncto non potest minus conficere spatium quam punctum, cum nihil sit puncto minus. Aliunde, ut mobile velocissimum percurrat punctum spatii, non potest minus, quam temporis punctum insumere, quia nihil excogitari potest puncto temporis minus; sicque levis quantumvis pedibus velox esset, testudinem cursum non foret superaturus: quod absurdum est. Ergo p.

Resp. Gassendista: Dicit. aut. Si corpus sensibile constaret ex atomis seu corpusculis indivisibilibus simul et extensivis expertibus, cujusmodi finguntur puncta Zenonica, mobile tardissimum tantum spatium aequali tempore conficeret, quantum mobile velocissimum, con. Si ea atomi sint extensa neg. aut. Nam si sunt extensa, fieri poterit, ut mobile tardius medietatem tantum partem atomi percurrat, dum mobile velocissimum integram peragrabit. Unde hoc argumentum adversus puncta dumtaxat mathematica omnis extensionis expertia, qualia Zeno admittit, non adversus puncta physica seu atomos afferri posse contendunt. Hujusmodi autem puncta Zenonica à vera sanæque philosophandi ratione abhorrent, p.

#### Exercitatio quarta

149.

an in rerum naturâ detur vacuum?

ad Cap. 2. Physica universalis n. 39. et seqq.

Vacui seu Inanis nomine hæc intelligimus negationem corporis seu materiae velut inter minima etiam corpora dispersam, quæ quamvis re ipsa nihil positivum sit, tandem velut quid